

15. McFarland, J., Hussar, B., Zhang, J., Wang, X., Wang, K., Hein, S., Diliberti, M., Forrest Cataldi, E., Bullock Mann, F., and Barner, A. (2019). *The Condition of Education 2019* (NCES 2019-144). U.S. Department of Education. Washington, DC: National Center for Education Statistics. URL: <https://nces.ed.gov/pubsearch/pubsinfo.asp?pubid=2019144>.

Vlasova I. V. Higher education funding of the United States of America

The analysis of legislative support of higher education of the USA is carried out. It is defined, that higher education policy is decentralized. Higher education is based on the fundamental value of academic freedom, which is a key component of the quality of education. Differences between the states regarding the general management structure in terms of the distribution of responsibilities and powers between the executive and legislative bodies are identified. Specialized bodies are responsible for the overall state policy of higher education (for example, the State Council for Higher Education or the Commission on Higher Education). There are bodies in charge of managing higher education institutions and coordination of higher education systems. Each state has its own Constitution and legislation on higher education. The state government mainly funds higher education through direct subsidies and plays the dual role of «supervisor of public interests» and «provider of higher education services» and provides targeted financial support for students. Higher education funding in the United States is characterized by variability and contains government funding (at the federal, state and local governments' levels), private funding (corporations, charities), higher education institutions' own financial resources (revenues from higher education services, property, medical activity, auxiliary services). The structure of revenues of higher education institutions by sources and types of institutions (public and private (nonprofit and for-profit)) is analyzed. It is found that the largest share of government grants, contracts and allocations in the structure of public higher education funding.

Key words: institutional autonomy, grants, loans, sources of funding, funding model, financial support, financial autonomy of the university.

УДК 37.01

DOI <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2019.71.13>

Газарін М. І.

МОДЕЛЮВАННЯ ВИХОВНОЇ СИСТЕМИ ЗАКЛАДУ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Висвітлено сутність поняття «модель», «моделювання», «наукове моделювання», проаналізовано погляди науковців щодо створення моделі виховної системи.

Метою статті є розкриття особливостей моделювання та обґрунтування моделі виховної системи закладу загальної середньої освіти.

Поняття «модель» трактується як уявно представлена або матеріально реалізована система, що відображає та відтворює об'єкт (явище, процес) таким чином, що її вивчення дає повну інформацію про даний об'єкт; схарактеризовано вимоги, що забезпечують ефективність створеної моделі (адекватність, точність, універсальність, доцільність).

Виховну систему закладу загальної середньої освіти інтерпретуємо як комплекс взаємопов'язаних та взаємозумовлених основних компонентів (виховна мета, концепція, завдання, суб'єкти (учні, педагоги, батьки), життєвий простір (системоутворююча діяльність, спілкування, відносини, управління, самоуправління, взаємодія), що становить цілісну соціально-педагогічну структуру і забезпечує у процесі свого функціонування та розвитку становлення, реалізацію і самореалізацію особистості, її життєздійснення у фізичній, психічній, соціальній і духовній сферах.

Запропоновано авторську модель виховної системи закладу загальної середньої освіти, що в узагальненому вигляді може відображати різноманітні типи виховних систем. Матеріали дослідження можуть бути використані у процесі моделювання та проектування виховної системи закладу загальної середньої освіти.

До перспективних напрямів досліджень даної проблеми належить, зокрема, вивчення вітчизняного та зарубіжного досвіду, сучасних теоретико-методологічних підходів до проектування та моделювання виховної системи школи.

Ключові слова: виховання, система, виховна система, виховна система закладу загальної середньої освіти, модель, модель виховної системи, моделювання, наукове моделювання, моделювання виховної системи.

Як зазначається в концепції Нової української школи, функціонування закладів загальної середньої освіти буде здійснюватись на засадах особистісно орієнтованої моделі освіти, що дає змогу забезпечити потреби, здібності, інтереси кожної дитини; реалізувати на практиці принцип дитиноцентризму [5]. На наш погляд, ефективність потенціалу виховної системи школи, де найвищою цінністю виховної діяльності є дитина, не викликає сумнівів.

Відповідно, актуалізується проблема моделювання виховних систем закладів загальної середньої освіти.

У дослідженнях основоположника загальної теорії систем (General System Theory) Людвіга фон Берталанфі стверджується, що «системи всюди, і існує глибинна спільність їхньої поведінки <...> в останні десятиліття «система» стала ключовим поняттям у науковому дослідженні» [11, с. 134]. Науковець визначав систему як сукупність взаємодіючих елементів, що знаходяться у певних відносинах один з одним та середовищем [11].

Наукові засади становлення та розвитку виховних систем висвітлено в працях В. Кабуша, Л. Новікової, В. Оржеховської, Г. Сороки, Є. Степанова, Т. Федорченко та ін.

Проблематика моделювання, розробка та використання моделей у освітньому процесі знайшла відображення у працях І. Єрмакова, О. Коберника, Н. Селіванової, В. Созонова, В. Штоффа та ін.

Метою статті є розкриття особливостей моделювання та обґрунтування моделі виховної системи закладу загальної середньої освіти.

Поширеним у філософській та педагогічній науці є визначення поняття «модель» (від латинського «modulus» – «міра», «мірило», «норма», «зразок») як уявно представлена або матеріально реалізована система, що відображає та відтворює об'єкт (явище, процес) таким чином, що її вивчення дає повну інформацію про даний об'єкт. До засобів відображення моделі належать: математичне співвідношення, текст, графіка, малюнок, опис, матеріальний об'єкт.

Метод дослідження, що ґрунтується на розробленні та використанні моделей називається *моделюванням*.

Наукове моделювання (англ. *scientific modelling*) тлумачать як метод дослідження явищ і процесів, що ґрунтується на заміні конкретного об'єкта досліджень (оригіналу) іншим, подібним до нього (моделлю).

Моделювання як універсальний метод пізнання світу використовувалося вченими на всіх етапах розвитку людського суспільства, зокрема, вже в стародавній Греції було створено геометричну модель Сонячної системи.

Переваги моделювання полягають насамперед у тому, що:

– моделі більш практичні для дослідження, ніж вихідний об'єкт. Також деякі об'єкти можливо вивчати лише на моделях;

моделювання дозволяє виявити суттєві характеристики досліджуваного об'єкта чи явища, здійснити більш глибоке дослідження реальності.

Науковці трактують модель як систему, що відтворює найсуттєвіші властивості змодельованого об'єкту (процесу, явища) дослідження; водночас важливу роль відіграє відсутність у моделі несуттєвих властивостей [10]. На наш погляд, складно врахувати всі характеристики об'єкта, що моделюється, та створити модель, максимально наближену до прототипу чи оригіналу.

Ефективність створеної моделі залежить від дотримання низки вимог:

адекватність – відповідність моделі щодо реальної системи та вибір значущих якостей, зв'язків, характеристик. Оцінювати адекватність, особливо на початковій стадії проектування, складно; можливе використання попередніх розробок чи методу послідовного наближення;

точність – ступінь узгодження отриманих у процесі моделювання результатів з визначеними заздалегідь. Необхідно здійснювати оцінку прогнозованих результатів з урахуванням вихідних даних;

універсальність – можливість використати модель для аналізу систем певного типу та особливостей функціонування;

доцільність – виправданість витрат часу, ресурсів на моделювання щодо отриманих результатів.

Моделювання як метод дослідницької та управлінської діяльності передбачає сукупність пізнавально-аналітичних та конструктивних дій, дозволяє адекватно і цілісно відтворити в модельних уявленнях сутність, найважливіші якості, компоненти системи; одержати інформацію про її минуле, справжнє, майбутнє, можливості, умови побудови, функціонування і розвиток. Доречним, на нашу думку, є використання моделювання в процесі створення виховних систем закладів загальної середньої освіти.

Загалом, поняття «система» (від дав.-гр. σύστημα – «сполучення», «ціле», «з'єднання») визначається як множина взаємопов'язаних елементів, що взаємодіє із середовищем як єдине ціле і відокремлена від нього.

Виховна система в узагальненому розумінні може розглядатись як теоретична модель виховної системи, тобто належить до концептуальних (ідеальних) систем; водночас виховна система, що створена та функціонує в конкретному закладі загальної середньої освіти з визначеним складом педагогів, учнів, усіх її учасників, є реальною, відповідно, має соціальний характер та спільні ознаки з іншими соціальними системами: цілеспрямованість, цілісність, структурність, динамізм, взаємодію з середовищем та із системами нижчого і вищого порядку (освоєння суб'єктами системи соціального, предметного і природного середовища, що забезпечує ефективний виховний вплив на особистість).

У дослідженнях О. Коберника наголошується, що пізнавально-аналітичний етап моделювання передбачає визначення мети та завдань виховання, проведення психолого-педагогічного діагностування вихованості та розвитку учнів, прогнозування результатів виховної діяльності, обґрунтування педагогічних умов, за яких найбільш ефективно відбувається розвиток вихованців.

Конструктивний етап включає в себе основні напрями, види і форми життєдіяльності, засоби профілактичної та корекційної виховної роботи, методи і прийоми педагогічної взаємодії [4].

Варто зазначити, що створення моделі виховної системи школи не може вступати як самоціль: педагогічний колектив має визначити, що вони збираються створювати і як це зробити; але найважливішим є запитання *заради чого, для досягнення яких цілей* створюється виховна система.

На думку К. Вентцеля, педагог має докласти максимум зусиль, щоб віднайти систему виховання, що може і повинна бути застосована до конкретної дитини; відповідно, скільки існує учнів – така ж кількість існує виховних систем [1].

Водночас, якщо кожна особистість неповторна, наділена від природи унікальними здібностями, талантами та можливостями, то, відповідно, й виховні системи, створені суб'єктами освітньої діяльності, характеризуються своєрідністю та специфікою, вирізняються єдністю загального й особливого, одиничного – чимось особливим, притаманним окремій школі (умови, традиції, рівень вихованості учнів, склад

педагогічного колективу, середовище та ін.); тому вони (системи) не можуть бути ідентичними навіть у двох сусідніх школах; компоненти виховної системи різноманітні за характером і змістом, структура виховної системи має відображати у повному об'ємі всі сфери її функціонування, орієнтуватись на конкретні умови, інтереси і потреби вихованців.

Науковець Н. Селіванова визначає виховну систему як комплекс взаємопов'язаних блоків:

мета, що відображена у вихідній концепції;

діяльність, що забезпечує реалізацію мети;

суб'єкти, які організують діяльність та беруть в ній активну участь;

відносини, що виникають у спілкуванні та діяльності;

середовище, засвоєне системою;

управління, що забезпечує інтеграцію компонентів у цілісну систему та її розвиток [8].

Схематично дана модель відображена на рисунку 1.

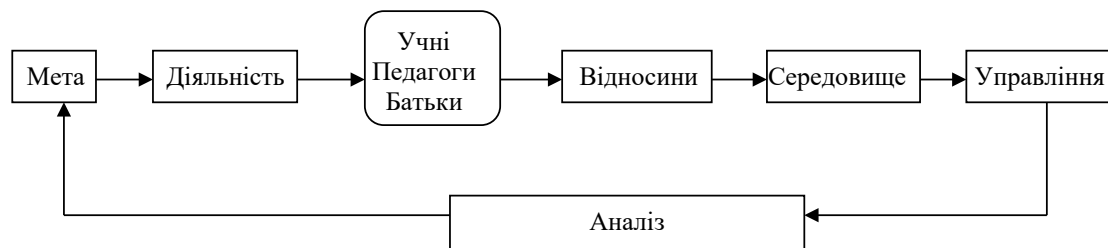

Рис. 1. Модель виховної системи (за Н. Селівановою)

У дослідженнях В. Созонова обґрунтовано створення виховної системи школи на основі базових потреб особистості, до яких, на думку науковця, належать: потреба в русі та діяльності, потреба в здоров'ї, потреба в безпеці, потреба в самоствердженні, потреба в сенсі життя, потреба у самореалізації та самоздійсненні, потреба в радості, щасті [9].

Виховну систему закладу загальної середньої освіти ми визначаємо як комплекс взаємопов'язаних та взаємозумовлених основних компонентів (виховна мета, концепція, завдання, суб'єкти (учні, педагоги, батьки), життєвий простір (системоутворююча діяльність, спілкування, відносини, управління, самоуправління, взаємодія), що становить цілісну соціально-педагогічну структуру і забезпечує у процесі свого

функціонування та розвитку становлення, реалізацію і самореалізацію особистості, її життєздійснення у фізичній, психічній, соціальній і духовній сферах. Моделювання виховної системи передбачає насамперед визначення мети, обґрунтування автором чи колективом односторонніх концепцій виховної системи, її конкретизацію за допомогою завдань та їх виконання учасниками системи (учні, педагоги, батьки), що забезпечує створення життєвого простору системи (спілкування, системоутворююча діяльність, відносини, управління, самоуправління, взаємодія). Запропоновану нами модель відображено схематично на рис. 2.

Результат функціонування виховної системи оцінюється за допомогою показників та критеріїв і визначає коригувальний вплив на компоненти системи.

Висновки. Створена модель виховної системи закладу загальної середньої освіти є універсальною та в узагальненому вигляді може відображати різноманітні типи виховних систем. Стаття не вичерпує всіх аспектів порушеної проблеми. До перспективних напрямів досліджень даної проблематики належить, зокрема, вивчення вітчизняного та зарубіжного досвіду, сучасних теоретико-методологічних підходів до проектування та моделювання виховної системи школи.

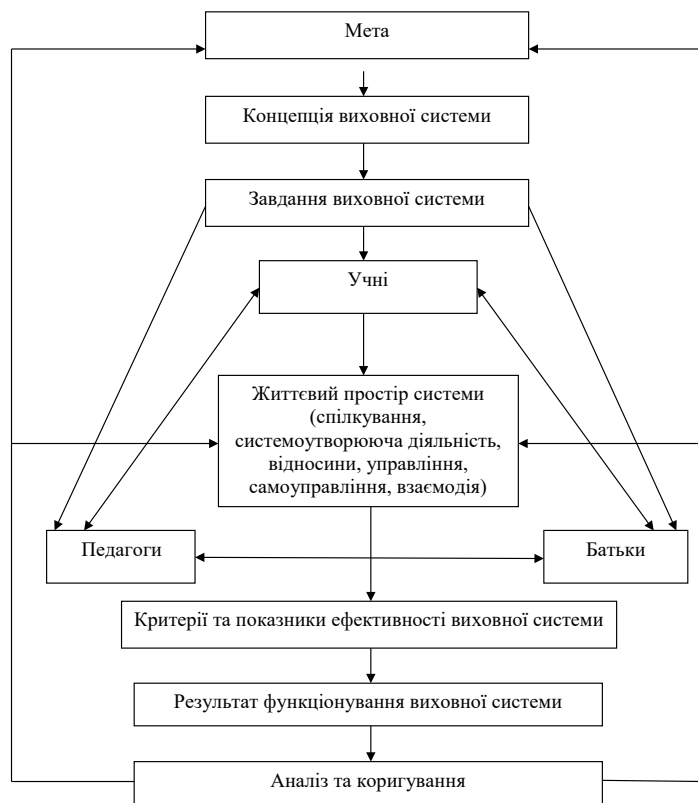

Рис. 2. Модель виховної системи

Використана література:

1. Вентцель К. Н. Нравственное воспитание и свобода. *Свободное воспитание*. 1992. № 1. С. 6–11.
2. Єрмаков І. Г. Виховання життєтворчості: моделі виховних систем. Харків : Видавнича група «Основа», 2006. 224 с.
3. Кабуш В. Т. Гуманистическая воспитательная система: теория и практика. Минск : Академия последиипломного образования, 2001. 332 с.
4. Коберник О. М. Теоретико-методичні засади моделювання виховної системи школи. *Педагогічний альманах*. 2015. № 25. С. 16–23.
5. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти / Міністерство освіти і науки України. 2016. *Освіта України*. Київ, 2016. 23 серпня.
6. Новикова Л. И. Воспитание как педагогическая категория. *Педагогика*. 2000. № 6. С. 32–33.
7. Оржеховська В. М., Федорченко Т. Є. Технології розбудови виховної системи загальноосвітнього навчального закладу. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. 172 с.
8. Селиванова Н. Л. Современное представление о воспитательном пространстве. *Педагогика*. 2000. № 6. С. 35–39.
9. Созонов В. П. Воспитательная система на основе потребностей школьника как фактор гуманизации образовательного процесса школы : дисс. ... канд. пед. наук : 13.00.01. Ижевск, 2006. 197 с.
10. Штофф В. А. Моделирование и философия. Москва : Наука, 1966. 302 с.
11. Bertalanffy L. von. An Outline of the General System Theory. *British Journal for the Philosophy of Science*. 1950. Vol. 1. № 2. P. 134–165.

References:

1. Ventcel, K. N. (1992). Nравstvennoe vospitanie i svoboda [Moral education and freedom]. *Svobodnoe vospitanie*. 1, 6–11. [in Russian].
2. Yermakov, I. H. (2006). Vykhovannia zhyttietvorchosti: modeli vykhovnykh system [Educating life-giving: models of educational systems]. Kharkiv: Vydavnycha hrupa «Osnova» [in Ukrainian].
3. Kabush, V. T. (2001). Gumanisticheskaja vospitatelnaja sistema: teorija i praktika [The humanistic educational system: theory and practice]. Minsk: Academy of Postgraduate Education [in Russian].
4. Kobernyk O. M. (2015). Teoretyko-metodychni zasady modeliuвання vykhovnoi systemy shkoly [Theoretical and methodological principles of modeling the educational system of the school]. Pedahohichnyi almanakh. 25, 16–23. [in Ukrainian].
5. Nova ukrainska shkola. Kontseptualni zasady reformuvannia serednoi osvity [New Ukrainian school. Conceptual principles of secondary education reform]. (2016). Kyiv [in Ukrainian].
6. Novikova, L. I. (2000). Vospitanie kak pedagogicheskaja kategorija [Education as a pedagogical category]. *Pedagogika*. 6, 32–33 [in Russian].
7. Orzhekhovska, V. M., Fedorchenko, T. Ye. (2014). Tekhnolohii rozbudovy vykhovnoi systemy zahalnoosvitnoho navchalnoho zakladu [Technologies of development of educational system of a comprehensive educational institution]. Kirovohrad : Imeks-LTD [in Ukrainian].
8. Selivanova, N. L. (2000). Sovremennoe predstavlenie o vospitatel'nom prostranstve [Modern idea of educational space]. *Pedagogika*. 6, 35–39. [in Russian].
9. Sozonov, V. P. (2006). Vospitatelnaja sistema na osnove potrebnostej shkolnika kak faktor gumanizacii obrazovatel'nogo processa shkoly [The educational system based on the needs of the pupil as a factor in the humanization of the educational process of the school]. *Candidate's thesis*. Izhevsk [in Russian].
10. Shtoff, V. A. (1966) Modelirovanie i filosofija [Modeling and Philosophy]. Moskva : Nauka [in Russian].
11. Bertalanffy L. von. (1950). An Outline of the General System Theory. *British Journal for the Philosophy of Science*. Vol. 1, 2, 134–165.

Haharin M. I. Modeling of the educational system of general secondary education institution

In the article highlights the essence of the concept «model», «modeling», «scientific modeling», analyzes the views of scientists on the creation of a model of the educational system.

The purpose of the article is to reveal the peculiarities of modeling and justification of the model of the educational system of general secondary education institution

The term «model» is interpreted as an imaginatively presented or materially implemented system that displays and reproduces an object (phenomenon, process) in such a way that its study gives complete information about the object; requirements that ensure the effectiveness of the created model (adequacy, accuracy, versatility, expediency) are characterized.

The educational system of the institution of general secondary education is interpreted as a complex of interrelated and interdependent basic components (educational goal, concept, tasks, subjects (pupils, teachers, parents), living space (system-forming activity, communication, relations, management, self-management), which is a complete socio-pedagogical structure and provides in the process of its functioning and development of formation, realization and self-realization of the individual, his life realization in the physical, mental, social and spirit Aries spheres.

An author's model of the educational system of a general secondary education institution is offered, which in a generalized form can reflect different types of educational systems. The research materials can be used in the process of modeling and designing the educational system of a general secondary education institution.

Prospective directions of research of this problem include, in particular, the study of domestic and foreign experience, modern theoretical and methodological approaches to the design and modeling of the educational system of the school.

Key words: education, system, educational system, educational system of general secondary education institution, model, model of educational system, modeling, scientific modeling, modeling of educational system.